

УДК 159.9

І.М. Періг, канд. психол. наук, доц., І.С. Грицюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ШКІЛ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ВЗО

I.M. Perig, PhD., Assoc. Prof., I.S. Hrytsiuk

CREATIVE ABILITIES OF SCHOOL GRADUATES AS A PREREQUISITE FOR SUCCESSFUL ADAPTATION TO HIGHER EDUCATION

Сьогодні в умовах динамічних змін в суспільному, економічному, політичному, особистісному житті постає питання про здатність особистості пристосовуватися до постійно змінних умов.

Навчання у виші також вимагає від «вчорашнього учня» актуалізації адаптаційного потенціалу, здатності увійти у кардинально нову систему освітніх послуг, включитися у незнайому систему відносин «студент-викладач», «студент-одногрупник». Оскільки від того як студент включиться в навчальний процес на початковому рівні, як побудує свої відносини з одногрупниками, педагогами, адміністрацією, яку обере навчальну стратегію, який темп застосує, від цього залежить успішність навчального процесу та професійне становлення майбутнього фахівця.

Варто враховувати багато факторів, які негативно позначаються на психіці студента, а саме великий обсяг інформації, нові методи роботи у навчальному процесі, самостійна робота, збільшується число нових і незвичних по характеру впливу факторів ризику, які справляють вплив на нервово-психічне і соматичне здоров'я, які зменшують адаптаційні резерви людини. В той час важливою умовою підготовки фахівців, в яких би переважала висока працездатність, є добрий стан здоров'я. Важливими вимогами для успішної адаптації є гнучкість мислення, прояв оригінальності, нестандартності, генерування ідей, багатовекторність, здатність шукати нові шляхи, тобто володіння творчими здібностями. При соціально-психологічній адаптації студентів необхідно звернути увагу на пріоритетність всестороннього становлення особистісних, творчих якостей в першу чергу, звичайно в поєднанні з формуванням професійних властивостей. Науковці досліджуючи проблему здібностей визначають дане поняття як складне індивідуально-психологічне утворення, як психічну властивість в структурі особистості (Б.М. Теплов, Небиліцин, Клімов, Л.Ф.Бурлачук, В.М. Блейхер, В.М. Дружинін, С.Л. Рубінштейн, Л.О. Музика, О.І. Кульчицька, В.О. Моляко, В.В. Рибалка).

Ю.Б.Гіппенрейтер: “Здібності визначаються як індивідуально-психологічні особливості людини, які проявляють її готовність до оволодіння певними видами діяльності і до їх успішної реалізації. Здібності є найбільш яскравим, визначальним проявом людської індивідуальності, саме вони характеризують її як активного суб'єкта діяльності”.

Проблема обдарованості в радянських дослідженнях розроблялась як психологія здібностей, що найбільш чітко було відображено в роботі Б.М.Теплова “Способности и одаренность”. Видатний науковець зазначав, що при встановленні основних понять вчення про обдарованість найбільш зручно виходити з поняття про здібність. Вчений виділяє три ознаки останньої при використанні її в практично розумовому контексті:

під здібностями розуміють індивідуально-психологічні особливості, які відрізняють одну людину від іншої;

здібностями називають не будь-які взагалі індивідуальні особливості, а лише

такі, які мають відношення до успішності якоїсь діяльності або багатьох діяльностей; поняття здібностей не зводяться до тих знань, умінь і навичок, які вже вироблені у даної людини.

Приклади показують, що в житті під здібностями переважно мають на увазі такі індивідуальні особливості, які не зводяться до наявних знань, вмінь та навичок, але які можуть пояснити легкість і швидкість набуття цих знань і навиків.

„Здібності, - пише Г.С. Костюк, – це реалізовані в тому чи іншому напрямі і в тій чи іншій мірі задатки людини. В ході індивідуального розвитку людини її задатки стають конкретними здібностями до тих чи інших видів діяльності. В здібностях особисте, природне злите з соціальним, його можна виділити тільки мисленнєво, аналізуючи процес становлення здібностей у його конкретних соціальних умовах, індивідуальну історію їх розвитку” [96, с. 341].

“Однак не окремі здібності як такі безпосередньо визначають можливість успішного виконання будь-якої діяльності, а лише те поєднання цих здібностей, яке характеризує дану особистість”. Узагальнюючи трактування здібностей, це індивідуально-психологічні властивості особистості, що забезпечують можливість успішного виконання діяльності. В дослідженнях американського психолога Дж.Гілфорда фактично народжується психологія здібностей. Науковець приходиться до висновку, що креативність (як термін уведено в науковий обіг саме цим дослідником), тобто творчі здібності, характеризуються шістьма основними параметрами: 1) здатністю до виявлення й формулювання проблем; 2) здатністю до генерування великої кількості ідей; 3) гнучкістю – здатністю до продукування найрізноманітніших думок 4) оригінальністю – здатністю відповідати на подразники нестандартним способом; 5) здатністю вдосконалювати сприйманий (або маніпульований) об’єкт, додаючи певні деталі; 6) здатністю розв’язувати проблеми шляхом реалізації відповідних аналітико-синтетичних операцій. Гілфорд вважав, що ядром креативності є дивергентний тип мислення, який пов’язаний з породженням, продукуванням багатьох рішень проблемної ситуації на основі однозначних вихідних даних.

Щодо проблеми адаптації до умов навчання в вищому закладі освіти нею займалися В.А. Абрамов, Д.С.Лебедев, Ю.А.Александровский, Е.В.Андрущенко, В.Л.Гавенко, Ф.Б.Березін, В.В. Лагерєв, А.В. Петровский, А.В. Фурман, А.А. Налчаджян, П.С. Кузнецов, І.Н.Медведева. Загальноприйнято, що адаптація – це одна з категорій сучасної психології, сутнісний зміст якої відображає постійний процес і результат активного пристосування індивіда до плинних умов соціуму, а відтак характеризує і психосоціальний розвиток, зростання духовної досконалості людини.

Адаптація до умов ВЗО є не ціллю, а лише засобом для здійснення головної задачі – формування професійних і особистісних рис майбутнього спеціаліста.

Від того, скільки часу і яких затрат потрібно на процес адаптації залежить ефективність становлення майбутнього фахівця, формування знань, вмінь та навичок, подальша успішність, гармонійний розвиток, тобто становлення студента не тільки як професіонала, а й зрілої особистості, готової до самостійного життя, успішної самореалізації свого потенціалу.

Література

1. Барко В.І., Шаповалов О.В., Панок В.Г. Психологічна діагностика здібностей особистості до навчання у вузі / В.І. Барко, О.В. Шаповалов, В.Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота, №9. – 1998. – С.27-30.
2. Березин Ф.Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека / Ф.Б. Березин.- Л.: Наука, 1988.- 267с.
3. Санникова О.П. Адаптивність особистості: монографія / О.П. Санникова, О.В.Кузнецова. – Одеса: Видавець М.П. Черкасов, 2009. – 258 с.